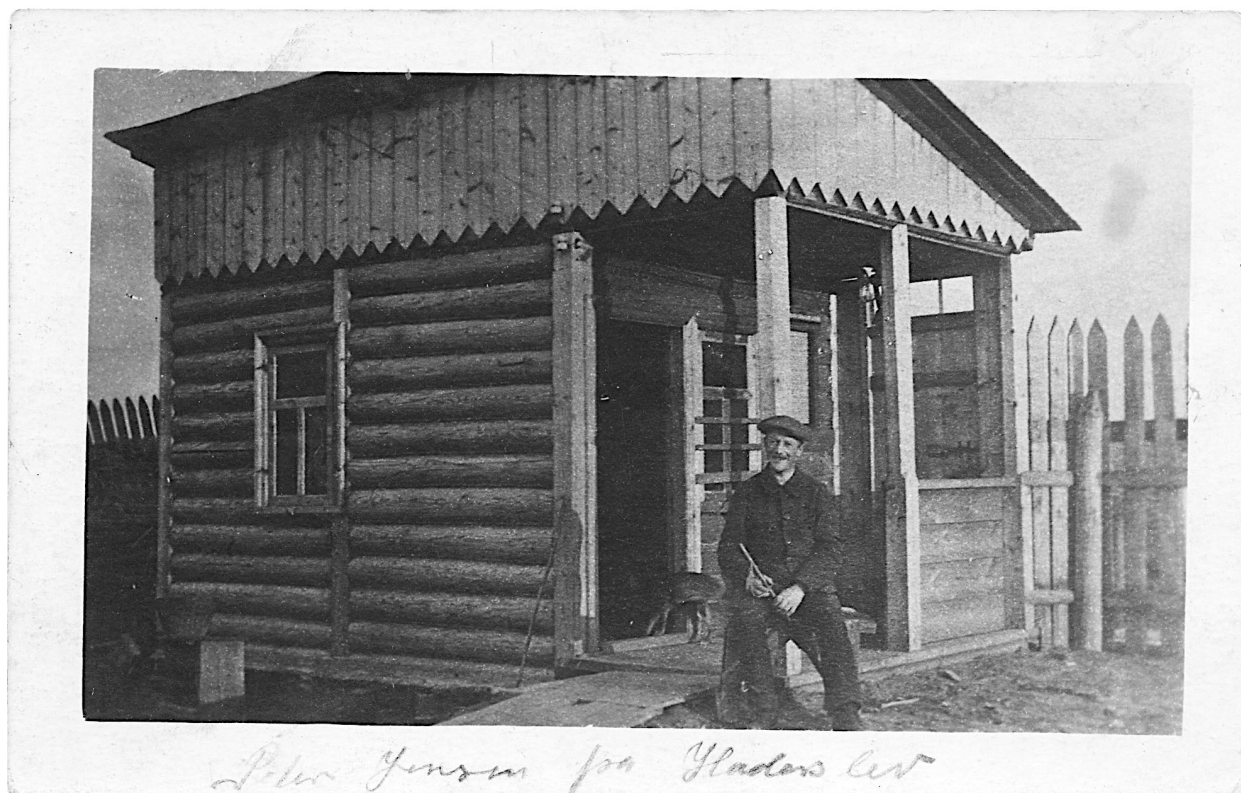

Peter Jensens beretning

Skéré Skéré

eller:

"Da tyskerne i 1916 råbte hurra for Nordsleswigs tilbagegivelse til Danmark"

Der var stor opstandelse i den store nybyggede stenbarak i militær- og fangelejren i Stretensk i Transbajkalien. En russisk underofficer gik rundt med en liste, hvorpå fire sønderjydske krigsfanger var navngivne. Den ene var fra Rinkenæs, de tre fra Haderslev. Han fandt kun de to og måtte så rundt i de spredt liggende gamle trævbarakker, hvor han fandt de to andre efter lang tids søgen.

Hvad skulle nu det betyde? hvad var der sket siden russerne langt inde i Sibirien søgte efter navngivne fanger fra Nordslesvig. Fangerne flokkedes i smågrupper og den ene "Parole" opstod efter den anden. De nævnte fanger skulle op på "kancelliet" og vise barbaruttsjekken (lejrkommandanten) på et landkort, hvor deres hjemstavn var; og den var rigtig nok, i provinsen Slesvig-Holstein - som russerne udtrykker det - og i nærheden af den dansk-tyske grænse.

Nedkommen fra "kancelliet" blev de fire sønderjyder omringet af de andre og udspurgt, hvad der skulle ske. At det var noget godt, var let at se på deres ansigter, hvor et forhåbningsfuldt smil gjorde ansigtsudtrykkene mere livlige end de ellers var til dagligt under fangelivets triste kår; men situationen kunne ikke klares med et smil, der måtte også en mundtlig forklaring til, og så kom det, stille og undersøgende, hvordan de tyske kammerater ville modtage nyheden.

Den deling, som de to af sønderjyderne var taget sammen med, hørte til et hanseatisk regiment, hvor langt de fleste var mere frisindet end man ellers finder tyskerne at være.

Ved et års frontliv, under de mange forskellige forhold havde der udviklet sig et intimt kendskab til hverandres nationale og politiske forhold og en godkendelse af, at de af prøjserne i Nordslesvig anvendte metoder var uværdige og forkastelige af en kulturstat som Tyskland.

Peter Jensens beretning

Derfor kunne det også lade sig gøre, at et så spontant udbrud af agtelse og medfølelse med den danske befolkning, som der nu fortælles om, kunne finde sted. De fire skulle sendes til en dansk fangelejr i nærheden af Moskva, og det skulle være aldeles omgående.

Mens de fire sønderjyder skulle gøre sig færdige til rejsen, pakke deres kluns som bestod af et sæt undertøj, et uldent tæppe, nogle smågenstande, det nye testamente, sendt fra Frimenigheden i Haderslev og noget som skulle ligne en brødtaske, bryggede delingskammeraterne igen en "parole" som i korthed lød sådan: Der Friede ist in Anmarsch, Nordslesvig wird an Dänemark zurück gegeben, besten Dank für gute Kammeratschaft," og så fulgte tre lange hurraer og mange håndtryk til afsked med dem, som de havde døjet frontlivet og to måneders ophold under umenneskelige forhold i en ulovlig fangelejr oppe i bjergene med.

Mens dette går for sig, har den russiske underofficer som skal føre de fire på den lange rejse til det under disse forhold forjættede land blandt ligesindede landsmænd, fået sine instrukser og med udråbet; Skeré - Skeré! Som på dansk betyder hurtigt - hurtigt! Skynder han på de fire og så begynder den forventningsfulde rejse, ikke alene for de fire, men også for den russiske vagtmand, thi for ham er en så betroet, selvstændig post, ligeså meget værd, som en måneds orlov; med penge på lommen til sig selv og de fire, som til daglig har krav på 25 kopeker, ca.50 øre til selv at sørge for føden.

Kommen udenfor hovedindgangen til barakken, møder der de fire et mærkeligt optrin. Her står ivrigt gestikulerende barakkommandanten, som ved hjælp af en tolk er i ivrig samtale med en femte sønderjyde, en mand fra Møgeltøndereegnen. Han forklarer kommandanten, at han er fra sammenlandsdel og af samme nationalitet, som de andre fire og mener derfor også at måtte kunne komme med.

Men kommandanten er urokkelig, og det hjælper heller ikke noget at de fire gir deres besyv med. Til slut gør kommandanten opmærksom på, at han ikke kan sende en eneste mand ud fra lejren, uden at der foreligger en ordre.

Med tårer i øjnene må de fire tage afsked med den sidst ankomne. Det var et skår i den ellers så rene glæde og forventning.

Nu går det så i ilmarch til banegården. Det ligner ellers ikke russerne. De spørger ikke efter, når toget går. Vil de ud at rejse med tog, går de bare til stationen og venter til der kommer et tog. De kender ikke til vesteuropæernes travlhed og ventetiden bliver ikke lang for dem.

Men dette her var jo også noget ekstraordinært som nok kunne bringe både vagtmanden og de fire ud af den sædvanlige ro. De kom da også tidlig nok. Vagtmanden gir sig i snak med nogle af stationspersonalet, fangerne regner han jo rigtignok med, at de ikke løber væk.

De spejder efter toget som skal komme frem et sted mellem bjergene. Der går en halv time og der går en hel. Så er der en som kan se røg et fjernt sted, men røgen kommer ikke nærmere, den er måske fra omvandrende mongoler.

Der går en time mere, stadig intet tog. Tiden begynder at blive lang og så må de foretage sig noget. De laver sig et bæger te ved den ved alle russiske stationer værende varmtvandsbeholder, hvor de rejsende altid kan tappe kogende vand på deres samovarer.

Så drikker de te til tidsfordriv, gnaver på en tør brødskorpe og snakker om mærkeligheden af, at der ikke er kommen et tog endnu.

Peter Jensens beretning

Der går endnu en time, men så sker der også noget, men det er ikke noget der kommer; derimod en ordonnans fra fangelejren. Han går hurtig hen til de fires vogter og giver ham en besked. Der opstår en ordstrid, hvorunder fangevogteren bliver meget ivrig og fægter med armene. De fire nærmer sig for om muligt at finde årsagen til mundhuggeriet, og de får det desværre tidlig nok at vide. Det er nemlig dem selv det drejer sig om. Ordonnansen har overbragt fangevogteren en ordre til omgående at vende tilbage til lejren.

En granat ude ved fronten kunne ikke lave større forstyrrelse end denne kontraordre. Hvor var nu de skønne drømme, den håbefulde forventning. Den lange rejse i et persontog fra den manchuriske grænse gennem næsten hele Sibirien og europæisk Rusland. En rejse, som vakte grusomme tanker og oplevelser, da den i overfyldt kreaturvogn gik den modsatte vej ved vintertid. Nu skulle denne rejse i den varme sommertid gennem de mange særdeles smukke og storslåede egne og store vidder kun være et fata morgana.

Det var fire slukørede og håbløse sønderjyder og en fortrydelig vagtmand som fem timer efter afmarchen fra lejren vendte tilbage igen.

Nu sagde fangevogteren ikke; "Skere - Skere!"

Smækker man en dør hårdt i, springer der en anden op, siger ordsproget. Kommen tilbage til lejren igen, blev de fire ikke anbragt i de samme barakker igen, og det tændte en lille håbets flamme i deres sind. De blev nemlig anbragt i en lille tom barak, som alligevel viste sig ikke at være helt tom. Den var nemlig fyldt med et utal af væggetøj, som ikke syntes at have smagt menneskeblod i meget lang tid.

Følgen blev, at de fire ikke kunne finde hvile ovenpå denne oplevelsesrige dag, som havde bragt dem til to af livets yderpunkter, men alligevel sluttede med, om ikke en realistisk kendsgerning, så dog en stille tro på, at Vor Herre nok ville vende alt til det bedste for dem igen.

Heldigvis var det i midten af maj måned, så natten jo ikke var så lang, og da solen igen begyndte at sende sine stråler ned over den blødende jord og den lidende menneskehed, foretrak væggetøjet, som alle andre lyssky skabninger, at skjule sig her mellem de med hamp tættede træstammer, som dannede barakkens ydervæg.

Den følgende dag bragte en ny overraskelse. Nu blev tre italienere anbragt sammen med de fire. Tre muntre, veloplagte og rolige bønder. Hvorfor de skulle i barak, sammen med de fire, vidste de intet om, de blev bare ført derind.

Da de fik at høre historien med væggetøjet, grinede de. Så blev der skillinget sammen til køb af nogle voksllys, et spil kort havde de også. Der var tid nok til at sove om dagen og da nattens grufulde timer med væggetøjet begyndte, blev lysene tændt og kortene blandet.

Fire mand spillede kort og tre gik på jagt med tændstikker, lys eller papirstrimler og brændte det væggetøj, som nærmede sig de spillende. Med passende mellemrum fandt der så afløsning sted. Men det var nogle dyre nætter, for lys og tændstikker var kostbare ting for krigsfanger. Næsten hver dag blev der indlagt en eller flere fanger af forskellige nationaliteter, så der blev en hel babylonisk sprogforvirring, med forskellige religioner og dertil hørende bøn og trosbekendelse.

Peter Jensens beretning

Her viste det sig, at i hvert fald menige soldater fra de forskellige godt kunne leve fordrageligt sammen, skønt de ikke var af ens temperament; men de særlige forhold under fangeskabets vilkår gjorde vel også sit dertil, og så var der jo heller ingen tyskere iblandt.

Der gik så en fjorten dage, hvor de fire blandt andet søgte at komme i forbindelse med den femte, ukendte mand fra Møgeltønderegnet. Men han var forsvunden ligeså gådefuld som han var dukket op. Ved de fires vandring i lejren, oplevede de da også modstykket til de spontane hurraråb for Nordslesvigs tilbagevenden. Den fejlslåede rejse og samlingen af forskellige nationaliteter i en enkelt barak vakte de prøjsisk indstillede fangers opmærksomhed og hurtig i vendingen som de er, opstod der hos dem en tanke om, at denne samling af nationer sikkert ikke var til fordel for dem, hvad der i og for sig også var rigtig nok.

Derfor begyndte de da også, hvor der var lejlighed til det, at afskrække de frasorterede fra at tage imod denne afsondring, ja, enkelte af de mest yderliggående kaldte endog dette for landsforræderi og faneflugt og truede med at angive dem til myndighederne, når de engang kom hjem.

Disse tyskere kunne ikke dengang, selv i tankerne forestille sig, at de kunne tabe krigen. Så pludselig kommer der en dag, hvor de fire igen får ordre til omgående afrejse. Det var i begyndelsen af juni og nu blev det virkelig til en kendsgerning. I persontog som civile russere, foregik rejsen, ledet af en vagtmand.

I løbet af en uges tid nåede de til Krasnojarsk, byen ved bredden af den store sibiriske flod Jenisej, i hvis nærhed var en meget stor militær- og fangelejr. Her stoppede rejsen til de fires forundring og sorg op.

Vagtmanden blev sendt tilbage og de fire anbragt i en barak sammen med et par hundrede tyrkere. Det blev til fjorten lange og kedsommelige dage med små og simple madrationer, men også disse dage fik en ende og rejsen fortsattes under samme vilkår som før uden flere afbrydelser af længere varighed.

Da de nåede ind i det europæiske Rusland, skete der en mærkbar forandring med de 25 kopekers købekraft. Her var der knaphed på fødemidler, som blev større og mere udpræget jo længere de kom mod vest.

Vagtmanden var ikke helt rejsevant, og af den grund fik de fire rejsen forlænget med nogle dage og havnede i byen Nishnij Novogorod ved Volgaflodens øvre løb. Her var ingen jernbanebro over floden og de fire måtte så for at komme over floden, spadsere over en almindelig bro. På en større plads foran broen møder de en efter russiske forhold særdeles velklædt herre med spadserestok i hånden og dennes frue med parasol og en ligeledes særdeles velklædt 12-årig pige.

De fire var klædt i blå fredstidsuniform - tildelt dem af Røde Kors - og derfor let kendelige. Da den velklædte herre får øje på denne gruppe fanger, bliver han helt ude af sig selv, i et par spring er han henne ved gruppen og med et højt udråb: "I kvindeskændere og barnemordere, I skulle have noget helt andet", løfter han sin stok og skal lige til at slå ned på en af fangerne.

Vagtmanden, som går ved siden af fangerne, der går to og to, bliver i sidste øjeblik klar over situationen, river sin karabin af skulderen og springer ind på den velklædte herre så slaget ikke

Peter Jensens beretning

rammer. Derefter foregår der et mindre pænt ordskifte på russisk mellem de to. Heldigvis var der ikke så mange mennesker på pladsen, så der blev ikke noget større opløb.

Da den pæne herre igen har fjernet sig, spørger vagtmanden, hvad han havde råbt til dem. Da han får det at vide, klapper han den mindste af de fire på skulderen og siger: "Nitschevo pan, on nikogda ae bil v frontje". på dansk siger det: "tag dig det ikke nær mand, han (den velklædte tysktalende herre) har aldrig været ved fronten.

To dage senere, meget tidlig om morgenen nåede de fire rejsetrætte, lidt forkomne og udsultede byen Pavlovo-Posad, hvor den danske fangelejr skulle være.

Vagtmanden førte dem til byens højeste militære embedsmand, en oberst, som boede i et privat hus og endnu lå i sin sødeste søvn. De fire blev låset inde i et udhus, fik varm te og tørt brød.

Vagtmanden havde udført sin ordre, afleveret fangerne til rette vedkommende og hilste på hjertelig måde af med de fire, som med faste håndtryk og mange taksigelser gav udtryk for god og beskyttende rejseledsagelse.

Da obersten senere kom, blev de fire forestillet for ham og senere med en vagtmand sendt hen i den danske fangelejr.

Otte uger efter at vagtmanden inde i Stretensk havde begyndt denne minderirre rejse med ordene: "Skéré - Skéré!" nåede de fire ind i det forjættede land med ligesindede kammerater. Modtagelse og fangeliv der, er en historie for sig.

Reference:

Rigsarkivet, Aabenraa. Foreningen af forhenværende krigsfanger i Rusland (SB056). Beretninger fra fangenskabet, medlemslister, breve, regnskab (1936-1971): lbn. 56/-1 & 56/-2.

Medlemskartotek: lbn. 56/-1a.